

НАУКОВИЙ ВІСНИК

ЧЕРНІВЕЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Випуск 483

Географія

Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Вип. 483: Географія. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 112 с.

Naukovy Visnyk Chernivetskogo Universitetu: Zbirnyk Naykovyh Prats. Vyp. 483: Geografia. – Chernivtsi: Chernivtsi National University, 2010. – 112 p.

У збірнику висвітлюються актуальні проблеми фізичної та соціально-економічної географії, що стосуються загальногеографічних та регіональних питань

Друкується за ухвалою вченої ради
Чернівецького національного університету
імені *Юрія Федьковича*

Редколегія випуску:

д.геогр.н., проф. Руденко В.П. (наук. редактор),
д.геогр.н., проф. Круль В.П. (заст. наук. редактора),
д.геогр.н., проф. Гуцуляк В.М.,
д.геогр.н., проф. Джаман В.О.,
д.екон.н., проф. Жук М.В.,
д.геогр.н., проф. Кирилюк М.І.,
д.геогр.н., доц. Кілінська К.Й.,
д.геогр.н., проф. Ющенко Ю.С.
к.геогр.н., асист. Кирилюк С.М. (відп. секретар)

Свідоцтво Міністерства України у справах преси та інформації
№ 2158 серія КВ від 12.08.1996.

Загальнодержавне видання
Збірник входить до переліку наукових видань ВАК України

Статті подано в авторській редакції. Погляд редколегії збірника не завжди співпадає з позицією авторів опублікованих матеріалів. Автори повністю відповідають за підбір, точність наведених фактів, цитат, власних імен, дат та інших відомостей

© Чернівецький національний університет, 2010

РОЗВИТОК МЕРЕЖІ ПУНКТІВ ГІДРОЛОГІЧНИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ НА ТЕРИТОРІЇ БАСЕЙНІВ РІЧОК ДНІСТРА, ПРУТУ ТА СІРЕТУ В МЕЖАХ КАРПАТ ТА ПЕРЕДКАРПАТТЯ

М. Г. Настюк

Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича

Річки відігравали і продовжують відігравати дуже велику роль в економічній і суспільних сферах держави. Територія басейнів річок Дністра, Пруту та Сірету є одним з найбільш паводконебезпечних регіонів Європи. Паводки завдавали значної шкоди народному господарству, призводили до значних руйнувань, а також не давали можливості проводити лісосплав. У зв'язку з цим логічною є увага до річок, а також до визначення змін що відбуваються з ними. У цьому разі найважливішим джерелом отримання інформації є систематичні спостереження, що починаючи із середини XIX ст. з деякими перервами тривала на річках басейнів Дністра, Пруту та Сірету. Тому виникла необхідність у проведенні спостережень за водним режимом Карпатських річок. В останні десятиліття мережа гідрологічних постів опинилася під загрозою старіння, пов'язаного із недостатнім або відсутнім повністю технічним та кадровим забезпеченням. Таким чином, в басейні р.Сірет були закриті майже всі гідрологічні пости, окрім ГП Сторожинець. Також досить проблемним є відсутність гідрологічних постів на р.Пістинька, Рибниця, Лючка, р.Прут - с.Неполоківці, м.Новоселиця. Така ситуація не дозволяє ефективно проводити моніторинг за водними ресурсами в басейнах Прута, Сірету, прогнозувати паводки (їх формування та динаміку проходження) та проводити міжнародне співробітництво з Румунією та Молдовою. Для прогнозу припливу води до Дністровського водосховища необхідно відновити частину закритих гідрологічних постів в басейні Дністра.

Ключові слова: систематичні спостереження, повені, басейни річок, прогноз, моніторинг.

Вступ. Річки відігравали і продовжують відігравати дуже велику роль в економічній і суспільних сферах держави. Територія басейнів річок Дністра, Пруту та Сірету є одним із найбільш паводконебезпечних регіонів Європи. Швидкоплинні паводки завдавали значної шкоди народному господарству, призводили до значних руйнувань, а також не давали можливості проводити лісосплав. У зв'язку з цим логічною є увага до річок, а також до визначення змін, що з ними відбуваються. У цьому разі найважливішим джерелом отримання інформації є систематичні спостереження, що починаючи із середини XIX ст. із деякими перервами тривала на річках басейнів Дністра, Пруту та Сірету. Тому виникла необхідність у проведенні спостережень за водним режимом Карпатських річок.

Аналіз попередніх досліджень. Питанням історичного розвитку мережі пунктів спостережень на річках басейнів Дністра, Пруту та Сірету в межах Карпат та Передкарпаття у другій половині XIX – першій половині XX ст. не приділялася значна увага, оскільки дана територія, враховуючи її історичний розвиток, перебувала у складі Австро-Угорської імперії, після Першої світової війни входила до складу Польщі та Румунії, а в 1940 році ввійшла до складу УРСР. Багато інформації було втрачено в період війни і передачі документації та матеріалів спостережень 1940 році від румунського Водного управління радянській владі, частина її зберігається в архівах Австрії. Дослідженням історії формування гідрологічної мережі та сучасного її стану, зокрема займалися В.І. Вишневський, О.О. Косовець [1, с. 273 – 286].

Постановка завдання. Основним завданням роботи є дослідження історії організації та розвитку гідрологічної мережі постів у басейні річок Дністра, Пруту та Сірету, а також аналіз розвитку мережі гідрометричних пунктів спостережень від 50-х рр. XIX ст. до 2009 року.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для порівняння розвитку мережі в різні періоди її формування було досліджено розвиток мережі гідрологічних постів за Австро-Угорський (1850 – 1914 рр.), міжвоєнний (1918 – 1940 рр.), радянський (1944 – 1991 рр.) і сучасний періоди.

Перші гідрологічні спостереження на р. Дністер розпочалися у 1850 році. В Австро-Угорській імперії розвитку гідрометеорологічної мережі приділялася значна увага. 18 жовтня 1869 р. Міністерством внутрішніх справ був виданий указ Ч.13042/438 про спорудження нових станцій на найбільших річках Галичини з метою гідротехнічних спостережень.

В 70-х рр. XIX ст. розпочалися перші гідрометеорологічні спостереження в басейні Пруту і Сірету. Саме в період Австро-Угорщини мережа гідрологічних пунктів спостережень була найбільш розвиненою.

За період 1850 – 1914 рр. в басейні Дністра, Пруту та Сірету діяло 88 пунктів гідрологічних спостережень [5, с. 195 – 210с].

На мережі гідрологічних постах спостереження проводилися безперервно і лише після проходження паводку в серпні 1911 року були призупинені внаслідок руйнування. На час Першої світової війни дослідницькі роботи на річках були різко скорочені [5, с.193].

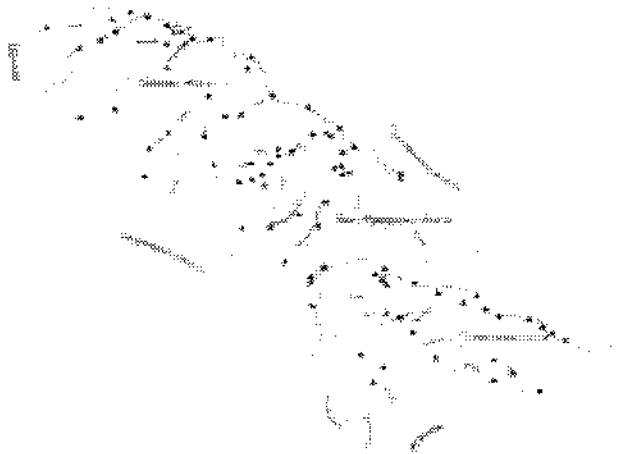

Рис. 1. Розташування гідрологічних пунктів спостережень у басейні Дністра, Пруту та Сірету, які функціонували в період 1850–1914 рр.

Fig. 1. The location of hydrological points of supervisions on the pool of the Dniester, Prut and Siret, which functioned in the period of 1850–1914

Після закінчення Першої світової війни і розпаду Австро-Угорської імперії досліджувана територія знаходилася в межах двох держав: Польщі та Румунії. Розвитку мережі моніторингу водних ресурсів в обох державах приділялася досить значна увага. Гідрологічна мережа істотно розвинулась, більшість вищевказаних гідрометеорологічних пунктів спостережень у басейні Дністра, Пруту та Сірету було відновлено, а також відкрито ряд нових гідрометеорологічних постів. У цей період функціонувало 111 гідрологічних постів [2, с. 195–210]. Мережа гідрометричних постів була добре оптимізована, для моніторингу гідрологічних явищ.

Згідно з наказом № 23264 від 27 червня 1930 року Водного управління м. Бухарест розроблено проект відновлення гідрометричної станції на мосту через р. Прут – м. Чернівці [2].

Відповідно до рекомендацій Міністерства громадських робіт Управління вод № 38 550/930 розроблено кошторис для відновлення р. Черемош у м. Вижниця та р. Сірет у м. Сторожинець [3].

З вересня 1940 року з початком Другої світової війни ця територія відійшла до Української РСР. Друга світова війна призвела до різкого скорочення мережі водомірних постів і станцій, частина із них під час військових дій була зруйнована.

В 1944 році видана Постанова №-395 Ради народних комісарів УРСР від 22 квітня 1944 року “Про відбудову гідрометеорологічних станцій та постів на території УРСР, звільненій від німецької окупації” [4].

Саме відтоді почалася інтенсивна відбудова мережі. Станом на 01.01 1950 року на річках басейнів Дністра в межах Карпат та Передкарпаття діяв 81 гідрологічний пост (див. рис. 4)

Протягом другої половини минулого століття

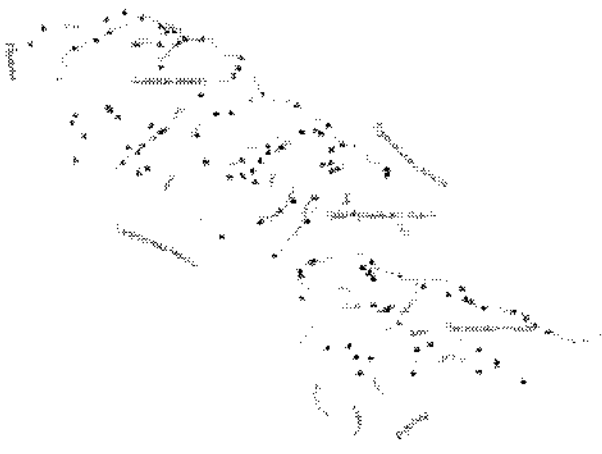

Рис. 2. Розташування гідрологічних пунктів спостережень у басейні Дністра, Пруту та Сірету, які функціонували в період 1918–1940 рр.

Fig. 2. The location of hydrological points of supervisions on the pool of the Dniester, Prut and Siret, which functioned in the period of 1918–1940

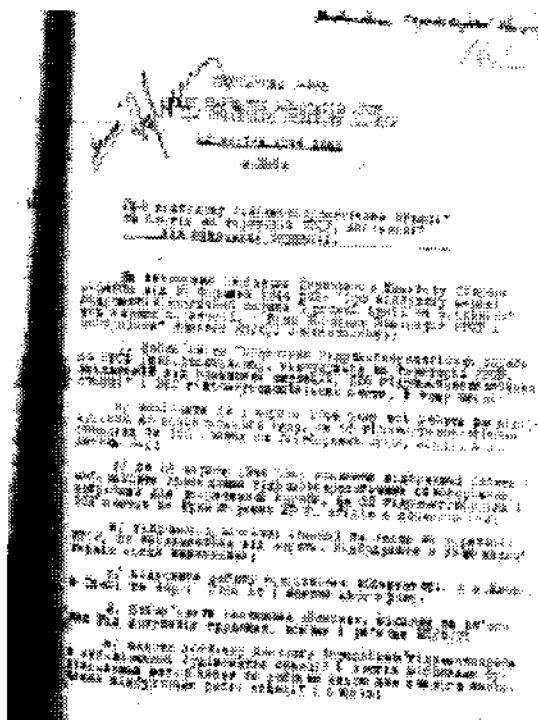

Рис. 3. Постанова №-395 Ради народних комісарів УРСР
Fig. 3. Decision of Advice of the folk commissars of USSR

в басейні річок Дністра, Пруту та Сірету було проведено реорганізацію гідрометеомережі з метою раціоналізації проведення спостережень, під час якої деякі гідрологічні пости були закриті.

Станом на 01.01.2007 р. на річках басейнів Дністра, Пруту та Сірету, в межах Карпат та Передкарпаття функціонував 51 пункт гідрологічних спостережень (рис.5.).

Висновки. Перші гідрологічні спостереження в досліджуваному регіоні розпочалися 50-х рр. XIX ст. У період правління (1850 – 1914 рр.)

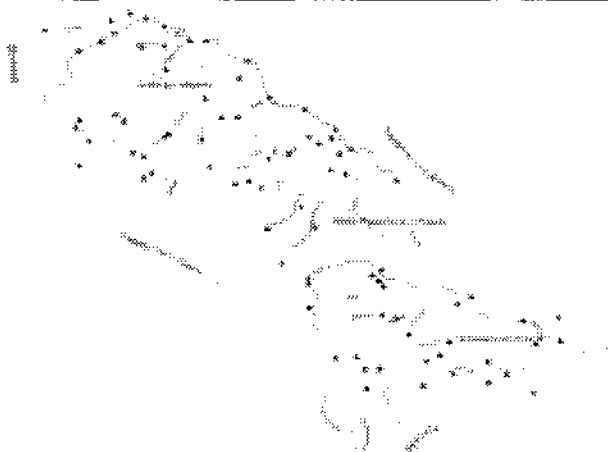

Рис. 4. Розташування гідрологічних пунктів спостережень у басейні Дністра, Пруту та Сірету, які функціонували станом на 01.01.1950 р.

Fig. 4. The location of hydrological points of supervisions on the pool of the Dniester, Prut and Siret, which functioned by the state on 01.01.1950

гідрологічні спостереження на річках басейнів Дністра, Пруту та Сірету активно розвивалися, а в міжвоєнний період (1918 – 1940 рр.) і в 1950 – 60-х рр. досягли чи не найбільшого розвитку.

В останні десятиліття мережа гідрологічних постів опинилася під загрозою старіння, пов'язаного з недостатнім або відсутнім повністю технічним та кадровим забезпеченням. Отже, в басейні р. Сірет були закриті майже всі гідрологічні пости, крім ГП Сторожинець. Досить помітною проблемою є відсутність гідрологічних постів на

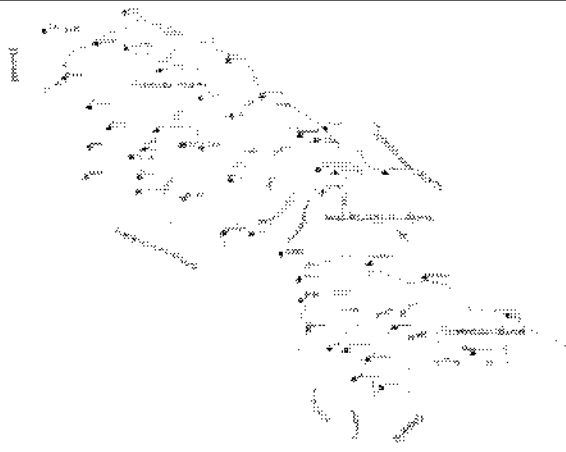

Рис. 5. Розташування гідрологічних пунктів спостережень у басейні Дністра, Пруту та Сірету, які функціонували станом на 01.01.2007 р.

Fig. 5. The location of hydrological points of supervisions on the pool of the Dniester, Prut and Siret, which functioned by the state on 01.01.2007

р. Пістинька, Рибниця, Лючка, р. Прут у с. Неполоківці та м. Новоселиця. Така ситуація не дозволяє ефективно проводити моніторинг за водними ресурсами в басейнах Пруту, Сірету, прогнозувати паводки (їх формування та динаміку проходження) та проводити міжнародне співробітництво з Румунією та Молдовою. Для прогнозу припливу води до Дністровського водосховища необхідно відновити частину закритих гідрологічних постів у басейні Дністра.

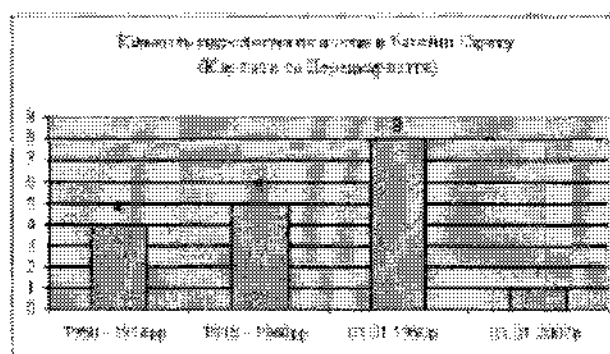
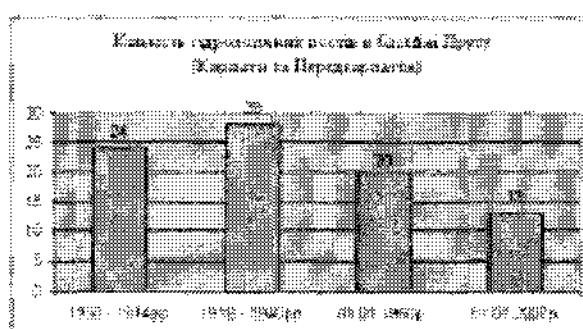
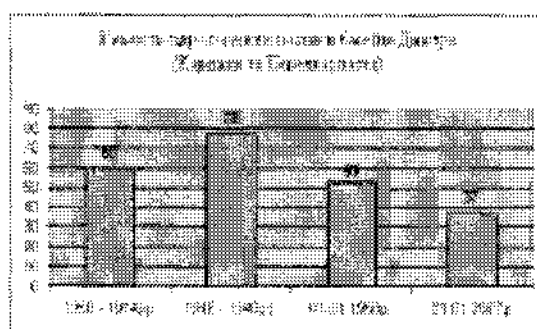

Рис. 6. Кількість гідрологічних постів у басейнах Дністра, Пруту та Сірету, в межах Карпат
Fig. 6. Amount of hydrological posts on the pools of the Dniester, Prut and Siret, within the limits of Carpathians

Список використаної літератури

1. Вишневецький В.І. Гідрологічні характеристики річок України / Вишневецький В.І., Косовець О.О. – К.: Ніка-Центр. – 2003. – 324 с.
2. Головне відомство рік. Наказ № 23264 від 27 червня 1930 року Водного управління м. Бухарест // Державний архів Чернівецької області – Ф. 308. – Оп. 1. – Спр.40 – Арк. 2.
3. Окружне відомство рік. План по відбудові гідрометричної рейки у м. Сторожинець. // Державний архів Чернівецької області – Ф. 308. – Оп. 1. – Спр. 22.
4. Постанова № 395 Ради Народних Комісарів УРСР Центрального комітету КП/б/У. // Державний архів Чернівецької області – Р. 3. – Оп. 2. – Спр. 162. – Арк. 162.
5. Справочник по водным ресурсам СССР: Том VIII Украинская УССР часть 1 / Под ред. М.С. Каганера – К.: Узд-во АНУССР, 1954. – 618 с.

Н.Г. Настюк. Развитие сети пунктов гидрологических наблюдений на территории бассейнов рек Днестра, Прута и Сирета в пределах Карпат и Прикарпатья

Реки играли и продолжают играть очень большую роль в экономической и общественных сферах государства. Территория бассейнов рек Днестра, Прута и Сирета является одним из наиболее паводкоопасных регионов Европы. Паводки наносили значительный ущерб народному хозяйству, приводили к значительным разрушениям, а также не давали возможности проводить лесосплав. В связи с этим логичной является внимание к рекам, а также к определению изменений происходящих с ними. В этом случае важнейшим источником получения информации являются систематические наблюдения, начиная с середины XIX в. с некоторыми перерывами продолжалась на реках бассейнов Днестра, Прута и Сирета. Поэтому возникла необходимость в проведении наблюдений за водным режимом Карпатских рек. В последние десятилетия сеть гидрологических постов оказалась под угрозой старения, связанного с недостаточным или отсутствующим полностью техническим и кадровым обеспечением. Таким образом, в бассейне р.Сирет были закрыты почти все гидрологические посты, кроме ГП Сторожинец. Также довольно проблемным является отсутствие гидрологических постов на р. Пистынька, Рыбница, Лючка, р.Прут - с.Неполокивци, м.Новоселица. Такая ситуация не позволяет эффективно проводить мониторинг за водными ресурсами в бассейнах Прута, Сирета, прогнозировать паводки (их формирования и динамику прохождения) и проводить международное сотрудничество с Румынией и Молдовой. Для прогноза притока воды к Днестровского водохранилища необходимо восстановить часть закрытых гидрологических постов в бассейне Днестра.

Ключевые слова: систематические наблюдения; наводнения; бассейны рек; прогноз; мониторинг.

Mykola Nastyuk. The development of the network posts of hydrological observations on the territory of the basins of the river Dniester, Prut and Siret, within the bounds of the Carpathians and Peredkarpattia

Rivers have always played a very important role in the economic and public spheres of the state. Territory river basins of the Dniester, Prut and Siret one of most dangerous regions of the Europe. Fleeting floods inflicted considerable harm to a national economy, resulted in considerable destructions, and also wasn't enable to conduct a timber-rafting. In this connection logical is attention to the rivers, and also to determination of changes that take place with them. In this case the major source of receipt of information are systematic supervisions. Therefore there was a necessity for the lead through of looking after the water of the rivers of the Carpathians. In the last decades the network of hydrological posts found oneself under threat of senescence, related to the insufficient or absent fully technical and skilled providing. Thus, in a pool of the Siret almost all of hydrological posts were closed. Also a problem enough is absence of hydrological posts on the rivers of the Pistinka, Ribnicya, Lyuchka, Prut. Such situation does not allow effectively conducting monitoring after water resources in the pools of the Prut, Siret, to forecast floods (their forming and dynamics of passing) and conduct international cooperation with Romania and Moldova. For the prognosis of wave of water to the Dniester power-stations it is necessary to pick up a thread part of the closed hydrological posts in the pool of the Dniester.

Key words: systematic supervisions; floods; river basin; forecast; monitoring.

Рецензенти:

к.істор.н., доц. Чубрей О.С., кафедра економічної географії та екологічного менеджменту, Чернівецький національний університет.

Негадайлова Т.М., начальник Чернівецького ЦГМ.

Іванова Н.О., зав. сектору гідрології Чернівецького ЦГМ.